

Dante Vereniging Nijmegen - 22 mei 2019
'Dante in zijn Divina Commedia'

MET DANTE VAN HEL TOT HEMEL *Commedia / Komedie*

Tekst cursief = luitmuziek

Inferno / Hel

Canto

- I het woeste woud
Jacob de Senleches (codex Faenza) *La harpe de melodie*
Joan Ambrosio Dalza *Tastar de corde*
- III voor de hellepoort met Vergilius
- V de straf voor overspeligen Francesca da Rimini
anoniem Italiaans, 14de eeuw *Lamento di Tristano*
- XXIV de straf voor dieven
- XXXIV de straf voor verraders Lucifer
Joan Ambrosio Dalza *Tastar de corde, Recercar*
de uitweg uit de hel
Giovanni da Fiorentia *Io son un pellegrin*

Purgatorio / Louteringsberg

- I proloog
- IX de toegangspoort de engel en de zeven P's
- X de straf voor hoogmoedigen
Guillaume de Machaut (codex Faenza) *Honte, paour, doubtance*
- XII een lichtere tred en een P minder
- XXVII de straf voor wellustigen Dante gaat door het vuur
Guillaume de Machaut (codex Faenza) *De toutes flours*
- XXX Beatrice verschijnt zij spreekt over Dante met engelen
- XXXIII het louterend bad in de Eunoë
codex Faenza *Bel fiore dança*

Paradiso / Hemel

- I proloog
- II de tocht tot in de maan
- VII Adams zondeval God werd mens
Buxheimer Orgelbuch *Kyrie eleison, Christe eleison*
- X de Drieëenheid van God in de sfeer van de zon
- XVII Cacciaguida's profetie van Dante's verbanning
Pierre de Molins (codex Faenza) *De ce que fol penser*
- XXX Beatrice overstijgt Dante's poëtisch vermogen Gods genade
- XXXI Dante dankt Beatrice zij vertrekt
Gilles Binchois *Je ne fai tousjours*
- XXXIII Dante's slotvisioen
Old Hall manuscript *Stella caeli*

Peter Adema – vertelling, vertaling
Willem Mook – vihuela de mano, luit

Ten geleide:

Velen hebben van Dante gehoord, maar weinigen komen eraan toe zijn Komēdie te lezen. In dit programma wordt Dante vertaald tot klinken gebracht in afwisseling met Noord-Italiaanse muziek, merendeels uit de 14de eeuw.

Reeds acht jaar verzorgen Peter Adema en Willem Mook programma's met poëzie en luitmuziek uit de Renaissance. Na een voorbereiding van drie jaar brengen zij nu de laatmiddeleeuwse Dante ten gehore: de Komēdie van begin tot eind in vogelvlucht met de focus op de mens Dante op weg naar inzicht, reiniging en tenslotte geluk.

Dante en zijn Commedia

Dante Alighieri werd in 1265 geboren te Florence. Hij groeide op in een tijd van grote economische en artistieke bloei. De Dom en het Palazzo Vecchio werden gebouwd, Cimabue en Giotto schilderden hun fresco's. Er werd intens aan filosofie en theologie gedaan, maar bovenal werd Florence het centrum van de Italiaanse literatuur.

Dante liep tegen de twintig toen hij gedichten begon te schrijven, vooral over zijn liefde voor Beatrice. Hij zag haar voor het eerst toen hij negen was en opnieuw op zijn achttiende. Zij hield afstand tot Dante en huwde een ander, maar de dichter was totaal in haar ban, vooral door haar glimlach. Hij prees haar in lyrische poëzie en na haar vroege dood door de pest van 1290 werd zij definitief zijn grote ideale dichterliefde. Tenslotte maakte hij haar de centrale, religieuze figuur in zijn hoofdwerk, de Komēdie. Die naam koos Dante vanwege de goede afloop; pas een eeuw later sprak men, sinds Boccaccio, van de *Goddelijke Komēdie*.

Florence beleefde in die tijd voorspoed maar ook continue politieke twisten. Die zouden uiteindelijk leiden tot Dante's verbanning, vanaf 1302 tot zijn dood in 1321. Bijna twintig jaar moest hij van hof tot hof asiel en onderdak zoeken. Dat weet hij met name ook aan het gestook van paus Bonifatius VIII, die Florence naar zijn hand wilde zetten: 'hij had Rome gecorrumpeerd en was van geestelijk leider verworpen tot een politiek potentaat'. Bonifatius stierf in 1303, zodat Dante hem een vaste plaats in De Hel kon geven, toen hij die vanaf 1306 begon te dichten.

De Commedia is dus het werk van een balling. Dante vertelt zijn eigen innerlijke tocht, die hem vanuit de crisis van een zondig leven weer zou maken tot een goede gelovige, met uitzicht op hemels geluk na zijn dood. De ontregeling van zijn bestaan heeft de dichter zeker een sterke impuls gegeven om deze lange reis buiten de tijd en door het hiernamaals in een epos te beschrijven.

Dante's grote literaire voorbeeld was daarbij Vergilius, die rond het jaar 25 v.C. zijn heldendicht de *Aeneïas* schreef. Dante bewonderde deze Romein ook om zijn echte menselijkheid en maakte hem tot zijn gids voor meer dan de helft van het traject.

De gangbare literaire taal was toen eigenlijk het Latijn. Net als bij zijn amoureuze poëzie koos Dante echter voor de volkstaal, namelijk Toscaans Italiaans. Hij wilde dat iedereen hem kon begrijpen: slechts één op de tien kon lezen. Daarom droeg hij zelf vaak voor uit dit werk, want zijn boodschap was dringend en voor alle christenen, niet alleen voor een paar lezers.

Dante liet zijn Komēdie spelen in de zeven dagen rond Pasen van het heilig jaar 1300. Heel ongewoon maakte hij zichzelf tot hoofdpersoon in zijn epos, een mens die zijn zwakheden niet verbergt en heel direct reageert op alles wat hij meemaakt. Het is een autobiografisch verhaal. Beatrice speelt vanaf het begin de rol van reddende engel, eerst indirect via Vergilius en tenslotte in eigen persoon. De verschrikkingen van de Hel brengen Dante tot inkeer, op de Louteringsberg zuivert hij zijn zonden uit en dan mag hij gereinigd voor even het geluk van de Hemel proeven. Al acht eeuwen staat deze Komēdie als een kathedraal open voor wie er wil binnen treden.

Peter Adema